

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitate ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

Completa ratio fundamentalis præsentiæ Dei ad creaturas non est
operatio ad extra, sed immensitas cum indistantia priuatiua vtriusq[ue]
extremi. cap. 10.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82291)

git omnipotentia immediatione causalitatis, immenfitas autem immediatione praesentiae, siue indistantiae localis, non proinde sequitur omnipotentiam esse propriam rationem, ut Deus sit praesens rebus, ac locis: quoniam immediatus eius tactus ad res creatas, quatenus praecise concipitur in ratione operationis, non est immediatus immediatione rei ad rem, sed causalitatis ad effectum.

Completa ratio fundamentalis praesentiae Dei ad creaturas non est operatio ad extra, sed immenfitas cum indistantia priuatiua utriusque extremi.

CAPUT X.

I. **S**ola quantitas non est completa ratio praesentiae, aut existendi in loco, sed praeterea requiritur aliquis contactus: ut superius dictum est: quare licet immenfitatem diuinam concipiamus, ut quantitatem Dei virtualement, & ut fundamentum remotum praesentiae, & coexistentiae cum rebus omnibus, ac locis, oportet indagare contactum eius ad creaturas, & rationem proximam praesentiae inter Deum, & ipsas.

II. Fundamentum proximum huius praesentiae esse operationem Dei externam censet Diuus Thomas in 1. distinct. 37. qu. 1. artic. 1. & quest. 2. artic. 1. & 3. & 1. parte, quest. octaua, artic. 1. ad 2. & art. 2. cum Caietano, Syluestro, Iauello, & aliis Recentioribus Thomistis ibidem, & libro tertio contra Gentes, cap. 68. cum Ferrariensi. Aegidius in 1. distinct. 37. secund. parte, primae partis principalis quest. prima. Capreolus quest. vnica ad argumenta contra primam Conclusionem. Hispaniens. quest. vn. artic. 3. notabil. 1. & artic. quarto, ad argumenta contra primam conclusionem. Soncinas quest. secunda, conclusionem tertia, & quarta, & octaua. Argentin. questione vn. artic. 1. conclusionem secunda. & Abulens. in capit. secundo. Exod. quest. 46. Ita verò ait Diuus Thomas artic. secundo citato exprimo sententiarum: *Essentia Dei cum sit absoluta ab omni creatura, non est in creatura, nisi in quantum applicatur sibi per operationem, & secundum hoc, quod operatur in re dicitur esse in re per praesentiam, secundum quod oportet operans operato aliquo modo praesens*

esse: & quia operatio non deserit virtutem diuinam, à qua exit, ideo dicitur esse in re per potentiam, & quia virtus est ipsa essentia, ideo consequitur, ut in re etiam per essentiam sit. Quibus verbis satis indicat operationem esse applicationem diuinæ potentiae, atque essentiae ad res creatas. Quam sententiam quaest. tertia, eiusdem distinctionis articulo primo, extendit ad omnem substantiam spiritualement, quàm secundum se absolutam esse credit ab omni loco, solumque in illo esse per quandam applicationem. Hanc verò fieri solum per actionem in substantiis completis materię expertibus probat hoc discursu: hæc applicatio, inquit, vel intelligitur secundum situm, aut contactum, vel secundum formam, vel secundum operationem aliquam: secundum formam, sicut anima est in corpore, quo modo non sunt substantiae spirituales completæ, quæ non sunt actus corporis: secundum situm determinatum, sicut punctus est in linea, quam terminat: qua ratione non se habent spirituales substantiae, quæ non habent situm in magnitudine: secundum contactum, quo modo corpus est in loco: contactus verò huiusmodi non conuenit substantiae spirituali: restat ergò, ut sit praesens loco per operationem, quæ est contactus virtualis, ac Metaphoricus. Quidam recentiores Metaphysici, ita interpretantur Diu. Thomam, ut dicant illum non asserere operationem esse fundamentum praesentiae Dei ad res creatas: hanc enim aiunt fundari in ipsa Dei substantia, prout est indistans à rebus: sed solum velle Sanctum Doctorem, ut hæc praesentia non habeat rationem existendi in loco, nisi per operationem, in qua fundatur aliqua habitudo ad locum, quoniam sola indistantia, siuæ praesentia non est satis, ut res dicatur esse tanquam in loco, in alia, cui est praesens: nam duo Angeli possunt esse indistantes secundum locum, & duo corpora se inuicem penetrantia, nec tamen vnum est in altero ut in loco, atque adeo sola praesentia non sufficit. Quidquid tamen sit de hac difficultate, de qua inferius dicam, tamen Diuus Thomas operationem censet esse rationem praesentiae Dei ad creaturas, ut constat ex citatis verbis ipsius: Et in hoc sensu Sanctum Doctorem intellexerunt, & sequuntur Doctores citati.

Et huic dicendi modo fauet modus loquendi sacrarum literarum: nam frequenter

Capreol.
Hispanens.
Soncinas.
Argentin.
Abulens.

III.

Iob. 19.
1. Reg. 6. 10.

Pſal. 138.

quenter uſurpant nomen tangendi pro
aſtione aliqua diuina, quale eſt illud apud
Beatum Iobum cap. 19. *Manus Domini teti-
git me*; eodemque modo ſumitur lib. 1. Re-
gum, cap. 6. *Manus eius tetigit nos*; & cap. 1.
eiufdem lib. *Quorum tetigerat Deus cor*. Facit
illud Pſalm. 138. *Si aſcendero in celum tu illic
es. ſi deſcendero in infernum ades, ſi ſumpſero
pennas meas diluculo, & habitauero in extre-
mis maris*: Intellige etiam illices, ſubdit au-
tem rationem: *Etenim illuc manus tua de-
ducet me, & tenebit me dextera tua*: quali
dicat in omnibus his locis es, quia in om-
nibus operariſ, atque adeo operationem,
credit eſſe rationē præſentię ad res omnes:
ſuadetur deinde ratione primo. Præſen-
tia Dei ſecundum eſſentiam ad creaturas
eſt ratio rationis conueniens Deo ex
tempore, immò adueniens, ac recedens
iuxta inceptionem, vel deſitionem crea-
turarum, quibus eſt præſens: ſolum enim
iſ, quæ exiſtunt eſt hoc modo præſens, ut
Doctores communiter aſtruunt: & pro-
inde cum eiſdem incipit, ac deſinit eiuf-
modi præſentia: omnis autem habitudo
conueniens Deo ex tempore fundatur in
aſtione aliqua, aut cauſalitate ipſius ad
creaturas: cur ergò præſentia de nouo
conuenit, niſi quia de nouo aduenit pro-
ximum fundamentum? quod uel eſt ipſa
aſtio, uel aliquid ad illam conſequens:
non apparet autem aliquid aliud ab aſtio-
ne diſtinctum, quod ſit fundamentum
præſentię Dei ad creaturas: nam poſita
aſtione; & eius termino ſtatim Deus in-
telligitur præſens creaturæ: ergò opera-
tio eſt proximum fundamentum præſen-
tiæ, ſeu eſt ipſa præſentia fundamentalis,
ſiue contactus Dei, quo conſtituitur inti-
me præſens creaturæ. Secundò ſubtra-
hente Deo concurſum virtutis ſuæ à re-
bus, hoc ipſo immediate diſſoluitur præ-
ſentialitas inter ipſum, & res: ergò ratio
præſentialitatis actualis Dei ad locum, &
res, quæ in ipſo ſunt, eſt applicatio virtu-
tis, ſicut ratio præſentialitatis corporis ad
locum eſt applicatio quantitatis ipſius ad
quantitatem loci. Antecedens ſuadetur:
quoniam, ſi immediate ad ſubtractionem
concurſus diuini non diſſoluitur præſen-
tia, ſed oportet adhuc ſubtrahi aliquid ali-
ud, poteſt intelligi præſentia Dei ad res
non exiſtentes: hoc uerò eſt manifeſtè ab-
ſurdum: ergò & illud, ſequela oſtendi-
tur: quoniam non repugnat, ut intelli-
gatur manere ratio formalis ſine aliquo
fundamento remoto, quod diſſoluitur
prius natura, quam proximum, & imme-
diatum: ſiquidem in eo priore, quo ſub-

ato remoto intelligitur manere proxi-
mum, poteſt etiam intelligi manere ra-
tio formalis fundata in proximo: ergò, ſi
datur aliud fundamentum, quo proxime
nititur præſentia, ſiue exiſtentia Dei in
loco, poteſt Deus intelligi præſens rebus
non exiſtentibus pro eo priore, quo ſub-
trahitur applicatio potentię, & nondum
intelligitur ſubtracta proxima radix præ-
ſentię.

Dico tamen, licet aliqua Dei opera-
tio tranſiens ſupponatur ad fundamen-
tum proximum præſentię realis inter ip-
ſum, & creaturas, ipſa tamen operatio non
eſt ex parte Dei fundamentum præſentię,
ſed potius requiritur, ut ponat extremum
huius habitudinis, hoc eſt creaturam, cui
Deus eſt præſens. Tres ſunt partes huius
aſſertionis: Prima, quod fundamentum
proximum præſentię ſupponat aliquam
operationem Dei ad extra: Secunda, quod
operatio eiufmodi non eſt ipſa ratio fun-
damentalis præſentię: Tertia, quod non
alia ratione requiritur, quam ut ponat ex-
tremum habitudinis. Prima ſatis conſtat
ex duobus argumentis allatis pro ſenten-
tia oppoſita: nam ſi nulla ſit aſtio Dei ad
extra: nulla quoque erit creatura, & pro-
inde etiam non erit habitudo præſentię,
quæ non niſi inter res actu exiſtentes ex-
ercetur.

Secunda pars, in qua conſiſtit difficul-
tas, traditur à S. Bonauentura in 1. diſt. 37. *Bonauent.*
1. parte diſtinctionis, artic. 3. quæſt. 1. & 2.
Richardo articul. 1. quæſt. 2. Durando *Richard.*
prima parte diſtinctionis, quæſt. 1. nume- *Durand.*
ro 9. Aureolo quæſt. vn. articul. 1. propo- *Aureol.*
ſitione 3. Maiore. quæſt. 1. notabil. 2. & *Maior.*
concluſione 2. Palao diſputat. 1. & alijs *Palat.*
Recentioribus, & eſt de mente omnium,
quos retuli cap. 3. *tom.* 1. negantium ex o-
peratione colligi Dei præſentiam ad res
omnes. Probat in primis: quoniam, ut
patet ex communi ſententia Theologo-
rum explicanda cap. duodeſimo, Triplex
eſt modus, quo Deus exiſtit in rebus cre-
atis, nempe per eſſentiam, præſentiam,
& potentiam: at uerò, ſi operatio eſt ratio
proxima exiſtendi per eſſentiam, eſſentia
tantum duo: quoniam eadem operatio
eſt ratio exiſtendi per potentiam. Caie-
tan. 1. part. quæſt. 8. art. 1. §. *Ad euidentiā,*
reſpondet, licet aliud ſit eſſe præſentem
ſecundum ſubſtantiam, & aliud ſecundum
potentiam, non tamen eſſe aliud eſſe præ-
ſentem ſecundum ſubſtantiam, & aliud ſe-
cundum potentiam immediate attingen-
tem effectum, ſiue paſſum: ſiquidem præ-
ſentia potentię nõ exigit immediationem
ſuppoſiti:

suppositi: nec tamen sunt omnino idem esse præsentem secundum substantiam, & secundum potentiam immediate agentem: sed distinguuntur sicut ratio præsentiae, & res præsens: quoniam immediate attingere est ratio præsentiae, non solum ipsi potentiae, sed substantiae: nam, sicut substantia situata est præsens ipso situ, & nihilominus ipsa est præsens, ita substantia spiritualis immediata attinçãoe est præsens, ut quod, ipsa verò attinção, siue operatio, ut quo. Hæc Caietanus quibus in primis admittit esse præsentem secundum substantiam, & secundum potentiam immediate attingentem non esse simpliciter duos existendi modos, sed secundum quid, ut quo, & ut quod: cum tamen duo illi modi constituentur ab Auctoribus, ut simpliciter diuersi: si verò diuersitas modi ut quo, & ut quod est satis, ut res dicatur habere duos existendi modos, etiam corpus dicitur existere in loco secundum substantiam, & quantitatem: quoniam substantia est in loco, ut quod: ipsa verò quantitas, ut quo. Præterea immensitas, & omnipotentia sunt perfectiones virtute distinctæ: & utraque intelligitur per ordinem ad creaturas; ergò vnicuique per se primo conuenit aliqua habitudo ad creaturam, quæ non conuenit alteri. Ex parte immensitatis non se offert alia, quam correspondentia ad creaturas, quibus Deus est præsens: ergò ratio formalis, in qua immediate fundatur relatio præsentiae Dei ad locum, est ipse contactus immensitatis, quatenus est quantitas virtualis: non autem operatio. Et confirmatur primo: quoniam, si per impossibile fingeremus dari creaturas absque operatione Dei, & Deum esse immensum, non vero omnipotentem, adhuc intelligeretur Deum esse præsentem rebus: ergò proximum fundamentum præsentiae non est operatio. Confirmatur secundo, quoniam alioquin immensitas per se primo conueniet potentiae diuinæ, non essentiae: quod absurdum est. Consequentia patet, quoniam id, quod participat effectum formalem, siue primum, siue secundarium alicuius formæ ex eo, quod habet identitatem cum alio, ratione cuius illum participat, non per se primo, sed secundario illum participat: essentia vero diuina gliscitur esse præsens rebus, quia est idem cum omnipotentia: quæ ratione operationis immediate in illis est, ut ipse Diu. Thom. admittit: præsentia verò ad res omnes est quasi effectus

Gillij comment. Theol.

formalis secundarius immensitatis, sicut esse in loco est quantitatis: ergò immensitas per se primo conuenit omnipotentiae, & secundario Deitati.

Secundò contactus debet esse mutus, non enim concipi potest ex vna parte, quin sit ex altera: ergò tam in Deo, quam in creatura debet esse aliqua tangendi ratio, & ita, cum hic tactus sit substantialis inter Deum, & creaturam, sibi inuicem præsentem, etià ex parte creaturæ debet esse aliqua tangendi ratio: hæc non est operatio, quoniam creatura non est præsens Deo, per potentiam quæ possit in illum operari: & tamen est præsens illi secundum propriam entitatem: concipi ergò potest tactus præsentialis vnius substantiæ ad alteram, & nõ per operationem. Responderi poterit ad hoc argumentum, rationem tactus ex parte creaturæ esse passionem, quæ respondet actioni diuinæ, & quamuis passio non attingat ipsum Deum, satis esse si attingat actionem, quæ est Deo ratio contactus ad creaturam: non enim opus est, ut id quod est ratio contactus vni substantiæ cum altera, per se, & immediate attingat alteram substantiam, sed fat est si attingat rationem contactus eiusdem substantiæ, ut videre est in tactu corporum per quantitates, quæ non immediate attingunt ipsas substantias: sed se ipsas, substantias verò mediate. Hæc solutio non est adæquata: nam, quando ipsæ rationes tangendi sunt intrinsecè rebus, quæ se tangunt, ut, quod, ad contactum substantiæ, fat est ipse contactus rationis tangendi intrinsecè, quæ tangi nequit, quin tangatur substantia, cui inhaeret intrinsecè: at quæ ratio tangendi est extrinsecè, qualis est actio transiens, quæ recipitur in passio, non intelligitur quomodo per eius tactum immediate attingatur Deus, cui actio transiens non inest. Verum quoniam cōtrouersum est apud Thomistas, an in opinione S. Doctoris actio Dei transiens sit in ipsis creaturis, an verò resideat in Deo, & sit ipse actus voluntaris diuinæ, prout illi respondet effectus extrinsecus, aliquis amplectens hanc ultimam sententiam eludet argumentum dicendo actionem, quæ est ratio tactus diuini ad creaturas, esse aliquid intrinsecum Deo, & per contactum passionis cum ipsa suo modo attingi Deum à creatura. Sed qui ita respondet, cōcedat necesse est actionem huiusmodi non esse tactum, neque proximum fundamentum præsentiae: nam tactus exigit actualem existentiam, triusq; extremi, nec interuenire potest inter rem existentem, & non existentem, & proinde

VI.

Nnn

non

non fuit inter Deum, & creaturas ante orbem conditum: actio verò eiusmodi, si est Deo intrinseca, totum suum esse habet ab æterno, quando nondum existebant creaturæ: ergò ipsa secundum se non est tactus, aut proximum fundamentum præsentia: sed opus est, ut addatur aliquid, quo ultimo cõpleatur ratio tactus, & proximum fundamentum habitudinis præsentia.

VII.

Tertia pars eiusdem assertionis explicatur similitudine tactus, ac mutua præsentia substantialis corporum inter se: nam, Cælum empyreum ratione propriae quantitatis est modo sufficienter constitutum in actu primo, ut si iuxta eius superficiem convexam, ratione cuius non est contiguum, aut præsens ulli corpori, creetur à Deo corpus aliquod sibi immediatum, possit illud attingere, & consequenter præsens illi esse: quamdiu tamen non creatur eiusmodi corpus, neque tangere, neque præsens illi esse poterit: itaque creatio corporis illius erit quidem necessaria ad mutuum contactum, atque præsentiam, non tamen erit ipsa fundamentalis ratio præsentia, sed earum solum præsupponitur, quatenus ponit, siue adducit alterum extremum contactus. Ita prorsus Deus Optimus, Maximus consideratus secundum suam substantiam, & immensitatem sufficienter constitutus est in actu primo, ut possit coexistere, & præsens esse secundum situm cuiusvis creaturæ: verum, quia coexistentia, atque præsentia exigit duo extrema actu existentia, quamdiu creatura non existit, non est Deus in actu secundo coexistentia, siue præsentia: & idcirco requiritur actio productiva creaturæ, non quidem ut ratio præsentia ad ipsam: nam, si per impossibile fingamus eiusmodi creaturam produci ab alio agente, & non à Deo, adhuc ratione suæ immensitatis existit, & præsens illi erit secundum propriam substantiam: sed solum tanquam actio adducens extremum, ad quod terminari debet habitudo præsentia, & quasi subit vicem approximationis in tactu corporeo: hæc enim non est ipse tactus quantitativus, in quo immediate fundatur relatio præsentia corporalis, qui permanenter durat, quamdiu corpora contigua sunt: approximatatio vero, cum sit motus, cessat acquisito termino.

VIII.

Discursus adductus ad probandam sententiam oppositam deficit, quia non est adæquata assignatio membrorum illius disiunctiæ: in qua non fit mentio

tactus virtualis, vel, si sit, cum operatione confunditur, cum tamen latius pateat: nam, quoties admittitur quantitas virtualis, admitti quoque debet tactus virtualis ipse: at immensitas diuina est virtualis quædam quantitas, qua Deus potest rebus omnibus, ac locis præsens existere: & proinde admitti etiam debet tactus ipse virtualis: hic autem non est actio Dei transiens, quæ nullo modo est effectus immensitatis, sed omnipotentia: quare, non solum actio transiens est tactus virtualis Dei. Iam verò sacræ literæ, quando tactum vsurpant in operibus diuinis, non sumunt pro tactu quantitativum virtuali, qui requiritur ad præsentiam substantia tangens, sed pro tactu actiuo, qui de sua ratione non habet, ut faciat rem præsentem secundum substantiam, sed secundum potentiam: nam qui de longe sagitta, vel ferrea glante vulnerat alium, dicitur illum tangere, non tamen tactu quantitativum, quod est proximum fundamentum præsentia secundum substantiam. Ad locum Psalm. & alia eiusmodi respondetur ad veritatem similibus propositionum fat esse, ut ex operatione Dei in omni loco colligatur eius præsentia secundum substantiam: non requiri autem, ut immediata ratio existendi sit operatio. Primum argumentum probat quidem aliquam actionem Dei requiri ad contactum, ac præsentiam, non tamen probat ipsam actionem esse contactum, ac fundamentum proximum præsentia, ut in plerisque aliis exemplis conspicuum est; sed id, quod sumitur ex coexistentia secundum tempus, est accommodatissimum. Constat enim, ut Deus sit actu præsens secundum durationem rebus creatis, necessarium omnino esse, ut illæ existant, & consequenter, si non sint, ut producantur: & tamen proxima ratio fundamentalis habitudinis præsentia secundum tempus non est actio ipsa productiva creaturæ, sed æternitas cum similitate existentia æternius extremi, seu cum negatione distantia secundum durationem vnius ab altero: eodem modo ad existentiam Dei in rebus, vel locis creatis supponi debet existentia ipsorum, quæ non nisi per operationem diuinam esse potest: verum operatio ipsa non est ratio immediata coexistentia, sed immensitas sub aliqua habitudine, vel negatione de qua dicam capite sequente.

Pro solutione secundi supponendum dupliciter dissolui rationem aliquam dissoluta altera, nempe causaliter, & formaliter: IX.

liter: sublato concursu omnipotentæ, hoc ipso causaliter dissolvitur præsentia Dei ad creaturas: nam, cum præsentia requiratur utriusque extremi existentiam, altero eorum sublato, consequenter etiam dissolvitur præsentia, etiam si ex parte alterius sit sufficiens, & immediatum fundamentum præsentia, si alterum non deesset. Non tamen dissolvitur formaliter: hæc enim dissolutio non intelligitur nisi sublata forma, quæ est ratio formalis præsentia, hæc autem non est operatio, sed immensitas cum negatione distantia, ut statim explicabo. Hoc posito negandum est antecedens, si intelligatur de dissolutione formali, ut patet ex dictis. Ad eius probationem neganda est consequentia; possunt enim adduci plurima exempla similia, in quibus non tenet consequentia, ut autem res clariùs appareat, ostendetur in simili fere materia, nempe in existentia in loco rei corporeæ, quam certum apud omnes est existere in loco per suam magnitudinem: & tamen res corrupta eo ipso desinit esse in loco, quamvis prius natura sit rem non esse, quam non esse in loco: quia non desinit esse in loco, nisi dissoluta connectione ipsius cum quantitate, & cõmensuratione cum loco, quam habebat per eandem quantitatem; prius autem natura est dissolutio corporis corruptibilis quoad substantiam, quam dissolvatur nexus eius cum quantitate, quæ est proprietas illius, in qua ipsum dum existit, esse nequaquam potest: sicut igitur corrupta substantia corporea non potest vlllo modo intelligi præsentia eius ad locum, quamvis hæc non dissolvatur formaliter, sed fundamentaliter, & casualiter, per corruptionem substantialem, ita etiam, quamvis præsentia Dei ad creaturas non fundetur immediate in applicatione omnipotentia ad effectus, sed in applicatione immensitatis ad tactum præsentialem rei ad rem, fieri nequit, ut destructa creatura per subtractionem concursus divini intelligatur Deus illi præsens esse. Ratio verò huius est, quia ea, quæ supponunt aliquod fundamentum in eo priore, quo fundamentum ponitur, nondum concipiuntur esse formaliter, sed casualiter: & è contra quando fundamentum dissolvitur, etiam tunc concipiuntur destrui casualiter: non tamen proinde pro eodem priore intelliguntur adhuc esse formaliter, quoniam in eo solum formaliter est, vel non est fundamentum ipsum: Et quemadmodum, quando fundamentum existit, pro eo priore nondum intelli-

gitur esse ratio in illo fundata: ita quando dissolvitur, tunc non est, dicitur tamen dissolui in posteriore, in quo, si fundamentum esset, ipsa existere deberet: resultantia enim, vel dissolutio alicuius rationis formalis solum intelligitur pro eo signo, quo illi competit esse: in eo verò signo naturæ, in quo competit esse fundamento, non convenit rationi in ipso fundatæ: Et proinde hæc nequit in eo corrumpi, nec tamen proinde in ipso dicenda est existere. Ex quibus patet non valere illam consequentiam: si immediate ad subtractionem concursus divini non dissolvitur formali præsentia eius ad res; potest Deus esse præsens rebus non existentibus. Ad eius confirmationem negandum est antecedens: & ad probationem, quæ ibidem inuoluitur, respondetur supponi falsum, hoc est sublato fundamento remoto manere proximum: nam eorum, quæ in eodem instanti indivisibili desinunt, nullum manet, quandoquidem instans est primum non esse omnium, repugnat autem idem simul esse, ac non esse. Ordo verò prioris, ac posterioris, qui ibi interuenit, non est secundum rationem existentia, quasi existente vno aliud desina, aut vno desinente aliud maneat actu existens: sed consistit in dependentia, & prioritate, quasi causalitatis: nam quia res, quæ desinit esse candida, consequenter desinit esse similis alteri rei candidæ, dicitur prius natura dissolui candorem, quam similitudinem, quia similitudo dissolvitur, quia corrumpitur candor, non è contra.

Vt autem clariùs appareat propria ratio præsentia Dei ad res creatas, & tactus secundum quantitatem virtualem, observandum est. Fundamentum proximum præsentia substantia spiritualis, ad alias res sumi debere per analogiam ad fundamentum præsentia localis corporum, à qua utpotè magis nota, translata est similitudo ad locum rerum spiritualium, qui in ratione aliqua communi convenit cum loco corporearum. Porro fundamentum remotum præsentia ad locum circumscriptivum est ipsa quantitas rei locandæ: quia sublata etsi substantia non esset distans ab aliquo spatio, non tamen esset in loco circumscriptivè. Dicitur verò quantitas fundamentum præsentia localis circumscriptivæ, quia ipsa est radix, ac principium cõmensurationis substantia cum loco: dicitur verò remotum, quia non potest peruenire ad effectum actualis cõmensurationis,

X.

nifi per mutuum contactum, quo partes corporis aptantur, ac respondent partibus loci: hic verò contactus impeditur tum per distantiam poſitiuam, quando duo corpora exiſtunt à ſe inuicem diſiuncta loco: tum etiam per non indistantiam: quamuis enim ea, quæ non exiſtunt ſimul tempore, non diſtint loco poſitiue: nam diſtantia poſitiua exigit vtriuſque corporis exiſtentiam, non tamen ſunt indistantia namque ſumitur priuatiue, & formaliter inuehit negationem diſtantiæ in ſubjecto apto: nullum verò ſubiectum eſt aptum diſtare, niſi exiſtat. Itaque per indistantiam excluditur impedimentum contactus inter corpora quanta, qui non eſt aliud, quam diſtantia ipſa ſecundum ſitum, vel locum extremarum partium corporum, vt enim ait Philoſophus li. 5. Phyl. c. 22. illa ſe tangunt quorum extrema ſunt ſimul.

Ariſtotel.

XI.

Tactus autem quantitatiuus dupliciter uſurpatur, aut pro actione, vel paſſione qua vnum corpus ab altero diſtans illi coniungitur, & adaptatur, aut pro indistantia ipſa duorum corporum: illa enim ſe tangunt, quorum extrema ſunt ſimul. Prima ſolum competit cauſæ mouenti corpus, vel corpori ipſi moto, quod alteri applicatur: nam Homo dicitur tangere equum virga, & virga ipſa ſimiliter: equus verò non dicitur tangere virgam: ſecunda competit vtriſque corpori: nam duæ tabulæ contigæ dicuntur ſe mutuo tangere. Ex his tactibus ſecundus eſt proxima ratio præſentiæ: eo namque poſito neceſſario ſequitur præſentia eorum, quæ ſe mutuo tangunt. Primus verò non eſt proximum fundamentum illius: ſed eſt quaſi via ad ſecundum tactum, ad quem terminatur. Et idcirco inter ea, quæ poſitiue diſtant non poteſt eſſe tranſitus ad tactum indistantiæ, niſi per tactum actiuum: qui tranſit manente tactu ſecundum indistantiam quantitatum: Itaque adæquatum fundamentum præſentiæ vnius corporis ad alterum eſt quantitas formalis cum tactu permanente, ſiue indistantia vnius ab altero. Tactus verò actiuus requiritur tanquam cauſa tactus permanentis, ad quem terminatur.

XII.

Quæ dicta ſunt de fundamento præſentiæ localiſ ſubſtantiæ corporeæ, ſuo modo applicanda ſunt ad præſentiam diuinæ ſubſtantiæ cum rebus creatis. Quemadmodum igitur quantitas eſt prima radix ac fundamentum, ratione cuius ſubſtantia corporea apta eſt commenſurari loco ſibi adæquato, ita immenſitas diuina eſt

prima radix, ac ratio, qua Deus potens eſt correfpondere rebus omnibus, ac locis: non enim concipitur alia ratio immenſitatis, prout diſtinguitur à cæteris attributis, quam ita afficere, atque actuare ſubſtantiam diuinam, vt quantum eſt de ſe, coexiſtere poſſit ſecundum locum rebus omnibus: ſicut verò quantitas creata, niſi adſit contactus, non reddit rem præſentem loco, ita neque immenſitas Deum: & ideo non eſt Deus in rebus poſſibilibus, quia deficit tactus Dei erga illas. Hoc tamen differt immenſitas à quantitate: quod hæc, vtpote finita, diſtare poteſt à rebus alijs quantis: & ideo ad contactum applicari poteſt per motum, vel ſui ad illas, vel illarum ad ſe: at immenſitas, cum ſit interminata, nullibi abſens eſt, nec diſtat à re exiſtente: Et proinde ad contactum eius cum creatura, non exigitur motus vllus localis, neque ipſius, neque creaturæ: quoniam hæc, ſi eſt, ſemper Deo præſens, & Deus in ipſa eſt. Solum requiritur exiſtentia ex parte creaturæ, vt negatio diſtantiæ poſitiuæ, quæ erat inter Deum, & creaturam poſſibilem, tranſeat in priuationem, & verum ſit dicere, Deus eſt indiftans à creatura: quæ indistantia non eſt inducta per translationem extremi alterius, ex loco diſtanti, ſed per ſolam productionem creaturæ, cui exiſtenti Deus ob ſuam immenſitatem non poteſt non eſſe præſens; Itaque tactus ſufficiens ex parte Dei ad creaturam vt ſit illi præſens, eſt indistantia ſuæ immenſitatis ab eiſdem: ipſa verò operatio, qua fit creatura, poteſt appellari tactus actiuus, quo creatura, quæ antea non erat indiftans, quodammodo applicatur, atque aptatur immenſitati: atque ita productio creaturæ non eſt tactus vltimus Dei ad ipſam, ſed quatenus eſt poſitio creaturæ ſub exiſtentia cum negatione diſtantiæ à Deo, eſt tactus actiuus, ad quem ſequitur tactus ſecundum indistantiam, qui tactus analogicè reſpondet tactui formali quantitatum, & conſtituit creaturam indistantem à Deo, cui eo ipſo competit indistantia à creatura. Et hic eſt proprius tactus quantitatis diuinæ virtualis, in quo immediate fundatur præſentia Dei ad creaturas.

Fundamentum huius ſententiæ eſt, quoniam immenſitas diuina præſtat Deitati in ordine ad locum: quidquid quantitatis confert corpori ſublatis imperfectionibus: hæc autem vt reddat ſubſtantiam corporis, cui in eſt, præſentem loco, non indiget alio, quam indistantia ſecundum extremas ſui partes, ad ſuperficiem

conca-

XIII.

concauam loci: ergo neque immentitas indigebit vlla re alia præter indistantiam substantiæ increata: à creata. Præterea sicut ad coexistentiam, siue præsentiam Deitatis ad creaturas secundum durationem non exigitur aliquid aliud præter æternitatem, quæ Deus formaliter durat, & existentiam creaturæ in tempore cum indistantia secundum durationem: siquidem æternitas, cum eminenter contineat omne tempus, & durationem creaturæ, ex se ipsa habet vim coexistendi omni rei duranti absque additamento formæ alterius; ita, vt si per impossibile creaturæ non procederent effectiue à Deo, sed ab alia causa, & adhuc conciperetur Deus æternus, & creaturæ existentes in tempore, hoc ipso coexisteret, & esset præsens ijs secundum durationem: ita quoque, quandoquidem immentitas eminenter continet omnem extensionem quantitatiuam in ordine ad locum, se ipsa absque alia ratione formali apta est coexistere, & esse præsens secundum locum cuius rei locatæ, ac loco: adeo vt quamuis per impossibile fingeremus creaturas non à Deo, sed ab alia causa fuisse productas, si tamen eum concipiamus immensum, eo ipso sua immentitate erit præsens rebus omnibus; similitudo verò est euident, quoniam ita se habet æternitas diuina ad tempora, sicut immentitas ad loca.

Deus est multipliciter in rebus, ad quod nec sufficit, nec formaliter loquendo requiritur indistantia.

CAPVT XI.

I. **S**ola indistantia duorum extremorum non est satis, vt alterum dicatur esse in altero, vt supponit Albertus in 1. dist. 37. artic. 7. & facile constat, nam locus & locatum, corpus & anima habent mutuam præsentiam, nec tamen locus dicitur esse in locato, nec corpus in anima. Contra verò nonnulla dicuntur esse in ijs, à quibus secundum substantiam longè distant, vt Rex in Regno per potentiam, amans in obiecto amato, vnde est illud communi quali paramia vsurpatum: *animus magis est vbi amat, quam vbi animat*: & nihilominus nec Rex est secundum substantiam præsens toti Regno, nec animans est præsens obiecto, quod amore profequitur. Cum verò ea, quæ metaphorice dicuntur, ha-

beant analogiam ad ea, quæ dicuntur proprie, & ex omnibus modis, quo res vna dicitur esse alia, maximè proprius fit is, quo locatum dicitur esse in loco, vt ait Philosophus libro 4. Physic. t. 23. ex hoc

Aristot.

debet sumi ratio similitudinis ad alios. Ad hoc autem præter indistantiam requiritur, vt locatum sit intra terminos loci. Intra terminos autem potest aliquid esse dupliciter, nempe adæquate, vel inadæquate: adæquate cum locus, & locatum sunt æqualia, quoad extrema, quibus se mutuo tangunt; quæ ratione sphaera corruptibilium est in Cælo, & de hoc modo loquitur Philosophus lib. quarto. Physic. t. 30. cum inter proprietates loci numerat, quod sit æqualis locato: inadæquate vero est locatum intra terminos, cum inter ipsum, & locum est inæqualitas, hæc autem vel prouenit ex capacitate loci, quæ est maior corpore locato, quomodo Senator est in Curia, Præses in Prætorio: vel ex magnitudine locati, quod excedit capacitatem loci, quamuis quoad aliquid sui sit intra terminos loci, quomodo Doctor est in Cathedra, non enim secundum se totum, sed quoad aliquid sui est intra terminos illius.

Aristot.

Ex his constat ad quemcunque modum existendi in alio requiri aliquem modum indistantiæ, & existentiam intra terminos rei, in qua aliud esse dicitur. Indistantia verò nõ semper opus est vt sit realis: Hoc enim modo requiritur solum in ijs, quæ secundum propriam substantiam sunt in alijs: in alijs vero, quæ sunt alijs modis, sat est indistantia secundum eam rationem, qua res dicitur esse in illis, verbi gratia id, quod est in alio per potentiam, potest re ipsa distare ab eo, tamen secundum virtutem operandi debet esse indistans, quia debet illud immediate attingere per se, vel per suam virtutem: item cum effectus dicitur esse in causa, quamuis non sit indistans ab illa secundum proprium esse reale, tamen secundum id, ratione cuius est in illa, hoc est secundum propriam entitatem, & potentiam causæ, in qua est virtute, vel eminenter, est indistans à causa: quod in cæteris rebus videre est. Idem quoque dicendum est de existentia intra terminos, sat quippe est, vt id, ratione cuius vnum dicitur esse in alio, immediate sit intra terminos illius. Exempli causa Rex dicitur esse in Regno per potentiam; sat est vt potentia sit intra Regni terminos: creatura dicitur esse in Deo, tanquam in suo principio, vel causa, sat est, vt omnipotentia diuina, itemque idææ, ratione quarum creatura est in Deo,

I I.